

недостатнім для визначення поняття “інноваційний потенціал”. Інноваційний потенціал слід розглядати як складну динамічну систему генерування, накопичення і трансформування наукових ідей та науково-технічних результатів в інноваційні продукти, процеси. Інноваційний потенціал підприємства – це підсистема цілісної системи, в якій він взаємодіє з іншими потенціалами підприємства (кадровим, науково-технічним, технологічним тощо) [3, с. 6].

В сучасних умовах господарювання при визначенні ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства необхідно врахувати також соціальний і екологічний фактор. Як відомо, інтенсивність проходження інноваційних процесів істотно загострює екологічні проблеми. І тільки за соціально й екологічно допустимими варіантами нововведень слід визнавати їх економічно ефективними [1, с. 11].

Отже, перехід України до ринкової системи господарювання призвів до зміни розуміння місця і мети інноваційної діяльності на підприємстві. Новій системі притаманне планування на мікрорівні, де підприємство самостійно визначає з ким, коли, для кого і в який спосіб працювати. Особливість інноваційної діяльності в ринкових умовах полягає передусім в її орієнтації на запити споживача, адже сьогодні ідею нового технічного вирішення проблеми вказують потреби ринку, умови виробництва та аналіз технічних можливостей. Інноваційна діяльність є частиною загальної політики підприємства, яка регламентує взаємодію науково-технічної, маркетингової, виробничої, фінансової та інших видів діяльності в процесі реалізації нововведень. Управління цією взаємодією має здійснюватися на основі певних механізмів. Гальмує інноваційний розвиток підприємств їх пасивність, нестабільність зовнішнього середовища, гостра нестача власних ресурсів, висока вартість позикових коштів, необхідність докорінної реструктуризації промисловості, відсутність чіткої промислової та інвестиційної політики, невизначеність державних пріоритетів розвитку, значна технологічна відсталість вітчизняних підприємств від розвинутих країн світу, старіння технологічних процесів.

Література

1. Алейнікова О. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства та ефективність його реалізації // Держава та регіони. – 2006. – № 6. – С. 9 – 11.
2. Верба В.А., Новікова І.В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства // Проблеми науки. – 2003. – № 3. – С. 22 – 31.
3. Іванілов О., Торяник О. Інноваційний потенціал підприємства // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – № 12. – С. 5 – 7.
4. Мірошник Р.О., Меннюк Л.В. Проблеми використання та оцінки інноваційного потенціалу підприємства // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. – 2008. – № 18 (611). – С. 191 – 197.
5. Осецький В. Методичні підходи до реалізації інноваційного потенціалу підприємств // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 3. – С. 114 – 117.
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Надійшла 20.05.2009

УДК 338.515

Н. І. ГАВЛОВСЬКА, Є. М. РУДНІЧЕНКО
Хмельницький національний університет

ТЕНДЕНЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розглянуто динаміку формування фінансового результату підприємств промисловості в цілому та машинобудівної галузі зокрема. Проаналізовано обсяги реалізованої промислової продукції та виробництво основних видів продукції машинобудівної галузі.

The dynamics of forming of financial result of industry enterprises on the whole and in machine-building industry in particular has been considered. The volumes of the realized industrial products and production of basic types of products of machine-building industry have been analysed in the article.

В умовах становлення ринкових відносин в Україні особливої актуальності набуває дослідження та аналіз прибутку, оскільки, його отримання є найважливішим критерієм успішності роботи підприємств. Підприємства зобов'язані одержувати такі доходи, які не тільки покривають витрати, але й у достатній мірі їх перевищують. В умовах сучасного господарювання, особливої актуальності набуває дослідження та аналіз прибутку підприємств машинобудівної галузі, оскільки, його отримання є найважливішим критерієм успішності роботи підприємств та їх стратегічного розвитку. Машинобудівні підприємства зобов'язані одержувати такі доходи, які не тільки покривають видатки, але й у достатній мірі їх перевищують. Це

пов'язано з тим, що ефективність реконструкції, темпи економічного зростання регіону значною мірою залежать від машинобудування, тут закладаються основи широкого виходу на принципово нові ресурсозберігаючі технології, підвищення продуктивності праці якості продукції. Саме тому, метою статті є пошук шляхів покращення фінансового результату машинобудівних підприємств. Виходячи з поставленої мети, основною задачею є аналіз фінансового результату машинобудівних підприємств.

Значний внесок у вивчення та поглиблення питання прибутку внесли українські та зарубіжні автори, а саме: А. Бабо, І. Бланк, Є. Бойко, Є. Брігхем, С. Майерс, В. Опарін, О. Орлов, А. Пересада, К. Павлюк, Г. П'ятаченко, Д. Рікардо, С. Росса, Є. Рясних, П. Самуельсон, А. Сміт, Є. Стоянова, Ю. Субботович, В. Суторміна, Е. Хелферт, М. Чумаченко, Й. Шумпетер та ін.

Отже, прибуток характеризує остаточний результат діяльності, а його отримання, є обов'язковою умовою розширеного відтворення підприємства, забезпечення самофінансування та зміцнення його конкурентоспроможності на ринку [1, с. 173].

Формування фінансового результату в цілому по Україні протягом 1996 – 2008 років відбувалося не рівномірно, однак в загальному можна виділити три етапи:

I – криза (1996 – 1998 рр.);

II – економічне зростання (1999 – I півріччя 2008 рр.).

III – початок світової економічної кризи (II півріччя 2008 р.)

Так, протягом 1996 – 1998 років в Україні спостерігалася тенденція до зниження обсягів прибутку одночасно майже у всіх галузях економіки, лише починаючи з 1999 року помітні незначні позитивні зрушення.

Починаючи з 1999 року і до I півріччя 2008 року відмічається значне зростання прибутку. Так у 1999 році, порівняно з 1998 роком прибуток в цілому по Україні зріс більш ніж у 2 рази. У 2000 році на 6504 млн грн, а у 2001 році зріс на 4807,6 млн грн. Якщо ж аналізувати фінансовий результат за галузями економіки, то частка прибутку промислових підприємств у загальній величині прибутку зросла протягом 1996 – 1999 років. А сума прибутку у 2000 році збільшилася у порівнянні з 1999 роком на 1108,2 млн грн. Динаміку фінансового результату від звичайної діяльності за 2003 – 2008 роки наведено у табл. 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, млн грн

Показники	Роки					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	19643,3	44578,4	64370,8	76253,4	135897,9	57910,2

У 2003 році фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування становив 19643,3 млн грн, а у 2004 році він зріс на 24935,1 млн грн, у 2005 році продовжується зростання цього показника майже як на 20000 млн грн. Отже, впродовж 2006 та 2007 років також спостерігається позитивна тенденція (у 2006 році він становив 76253,4 млн грн, а у 2007 році – 135897,9 млн грн).

Однак, починаючи з II півріччя 2008 року економіки України торкнулася світова економічна криза, яка значним чином відобразилася на фінансових результатах від звичайної діяльності.

Для більш детального аналізу у табл. 2 наведено формування фінансових результатів від звичайної діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2008 рік [2].

Починаючи з серпня, відбулося сповільнення темпів зростання фінансового результату підприємств, що пояснювалося скороченням внутрішнього попиту через значне зниження темпів зростання реальних доходів населення та заробітної плати, а також погіршенням економічного розвитку більшою мірою, ніж очікувалось, внаслідок значної залежності від кон'юнктури на зовнішніх ринках. За результатами листопада зафіксовано скорочення фінансових результатів підприємств України від звичайної діяльності до оподаткування в річному обчисленні – до 88,0% (109,0 млрд грн) порівняно із 117,4% (144,1 млрд грн) у жовтні.

Другий місяць поспіль зафіксовано від'ємний фінансовий результат. Найгірша ситуація спостерігалась у промисловості ("мінус" 10,5 млрд грн у листопаді порівняно з "мінус" 3,1 млрд грн у жовтні) через значне падіння обсягів промислового виробництва, а також оптової торгівлі та посередництва в оптовій торгівлі ("мінус" 6,2 млрд грн порівняно з "мінус" 2,8 млрд грн у жовтні) через зниження купівельної спроможності населення. Позитивні фінансові результати отримано лише установами, що здійснюють фінансову діяльність, а також підприємствами з надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту. Водночас їх фінансові результати зменшилися порівняно з попереднім місяцем поточного року на 82,1 та 79,6% відповідно (див. табл. 3) [2].

Серед видів промислової діяльності додатне значення фінансового результату отримано лише підприємствами з добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних. Тривало зростання фінансових результатів збиткових підприємств швидшими темпами (місяць до відповідного місяця попереднього року),

ніж фінансових результатів прибуткових із серпня 2008 року. Так, у листопаді збитки підприємств від звичайної діяльності до оподаткування збільшилися порівняно з відповідним місяцем 2007 року в 19,5 рази, в річному обчисленні – в 1,5 рази. Порівняно з жовтнем поточного року збитки зросли в 2,7 рази.

Таблиця 2

Формування фінансових результатів від звичайної діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2008 рік, млн грн

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування		Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього	57910,2	66,1	140934,2	33,9	83024,0
у тому числі сільське господарство, мисливство, лісове господарство	4797,1	82,1	6888,7	17,9	2091,6
промисловість	31130,6	58,7	68539,9	41,3	37409,3
будівництво	883,0	66,7	3422,2	33,3	2539,2
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	-4112,3	67,9	17850,3	32,1	21962,6
торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт	-617,5	61,0	2230,6	39,0	2848,1
оптова торгівля посередництвом в оптовій торгівлі	-2235,2	68,4	13971,2	31,6	16206,4
роздрібна торгівля; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку	-1259,6	69,8	1648,5	30,2	2908,1
діяльність готелів та ресторанів	-235,3	67,5	509,6	32,5	744,9
діяльність транспорту та зв'язку	9521,1	57,9	15277,3	42,1	5756,2
фінансова діяльність	18799,5	76,9	21595,6	23,1	2796,1
операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	-2680,8	64,5	5393,2	35,5	8074,0
освіта	59,0	77,2	74,0	22,8	15,0
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	41,0	72,4	198,8	27,6	157,8
надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	-366,3	59,6	1055,4	40,4	1421,7

В умовах світової економічної кризи значну увагу державі слід приділяти збільшенню фінансових результатів діяльності підприємств, тобто створювати відповідні умови, а саме: знизити податковий тиск; здійснювати підтримку малого та середнього бізнесу; підтримку експортоорієнтованих галузей (переважно чорної металургії та хімічної промисловості); доступ до кредитних ресурсів тощо.

Промисловий комплекс є найбільшим міжгалузевим формуванням. Насамперед, цей комплекс має забезпечити життєві інтереси країни, їх економічну безпеку, соціальний та культурний рівень життя народу.

Становлення вітчизняної ринкової економіки розпочалося без чіткої концептуальної реформи. Державу було майже усунено від керуючого впливу на економіку, внаслідок чого відбувся, з одного боку, занепад виробництва, а з іншого – непропорційний розвиток інфраструктурних елементів ринку. Розрив коопераційних зв'язків з партнерами близького зарубіжжя призвів не лише до скорочення загальних обсягів виробництва, але й і до викривлення галузевої структури [3, с. 49 – 50].

У 2008 році значно скоротився обсяг промислового виробництва, це відбулось внаслідок зменшення обсягів інвестицій в основний капітал у промисловості, значне скорочення вартісних обсягів експорту порівняно з попередніми місяцями через різке зниження світового попиту і відповідне падіння цін на основні товари українського експорту.

Промислове виробництво по місяцях за 2007 – 2009 роки наведено у табл. 4 [2].

З наведених у табл. 4 даних можна зробити висновок, що обсяги продукції промислового виробництва у 2008 значно скоротилися. Аналогічна тенденція спостерігається і у 2009 році. Дійсно, у

зв'язку з економічною кризою значно скоротилися замовлення та платоспроможність основних споживачів промислової продукції, що і призводить до таких невтішних наслідків.

Таблиця 3

Фінансові результати діяльності підприємств за видами промислової діяльності за 2008 рік

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування		Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Промисловість	31130,6	58,7	68539,9	41,3	37409,3
Добувна промисловість	21863,1	56,0	25090,4	44,0	3227,3
Переробна промисловість	6696,3	60,5	38084,5	39,5	31388,2
Легка промисловість	-442,3	56,2	208,6	43,8	650,9
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	-68,4	63,2	1003,2	36,8	1071,6
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	-1162,4	54,0	2849,3	46,0	4011,7
Хімічна та нафтохімічна промисловість	2093,1	60,7	5053,7	39,3	2960,6
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	7729,0	59,9	14391,7	40,1	6662,7
Машинобудування	1505,3	63,1	6549,9	36,9	5044,6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2571,2	39,9	5365,0	60,1	2793,8

Спробуємо більш детально розглянути діяльність машинобудівної галузі за ці роки. Обсяг реалізованої продукції машинобудування за 2001 – 2008 роки наведено на рис. 1.

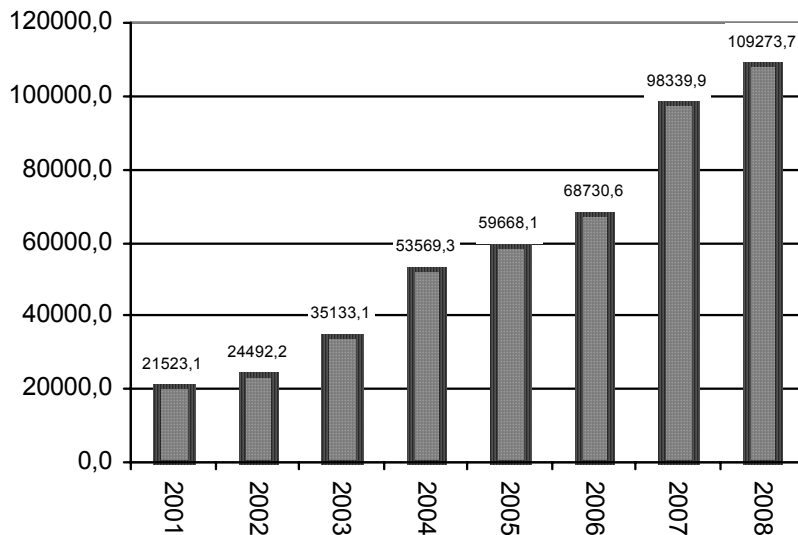

Рис. 1. Обсяг реалізованої продукції машинобудування за 2001 – 2008 роки

Машинобудування за підсумками року залишається лідером промислового виробництва, незважаючи на суттєве уповільнення кумулятивних показників (темпи зростання становили 108,6 проти 128,6% у 2007 році). У IV кварталі 2008 року розвиток галузі стримував зменшення внутрішнього попиту, зокрема з боку населення на автомобілі, та зниження світової інвестиційної активності, що призвело до втрат експортерами зовнішніх ринків збуту, зокрема ринків країн СНД.

Якщо у 2007 році темпи зростання експорту товарів у цілому в країні СНД значно випередили ці темпи у країні Європи – 147,0 та 117,0% відповідно, то за січень – листопад 2008 року темпи зростання експорту товарів у країні СНД значно уповільнились до 131,7 порівняно із 137,6% – у країні Європи.

Виробництво основних видів продукції машинобудівної галузі по місяцях 2008 року наведено в табл. 5 [2].

Аналіз промислового виробництва за 2007 – 2009 рр.

Роки, місяці	Реалізація промислової продукції, млн грн	Індекс реального промислового виробництва, у %		
		до відповідного періоду попереднього року	до попереднього місяця	до відповідного місяця попереднього року
Реалізація (за видами економічної діяльності)				
2007				
січень	40885,1	116,3	88,0	116,3
січень–лютий	81845,7	113,9	99,6	111,5
січень–березень	129935,9	112,9	113,0	111,1
січень–квітень	176690,0	112,8	97,0	112,7
січень–травень	224164,4	112,2	101,9	109,8
січень–червень	272966,1	111,8	100,4	110,4
січень–липень	323541,5	111,3	102,4	108,2
січень–серпень	373642,0	111,0	100,1	109,0
січень–вересень	425455,2	110,7	99,9	108,5
січень–жовтень	480141,2	111,0	110,4	113,9
січень–листопад	537377,6	110,7	95,2	108,0
січень–грудень	599113,0	110,2	99,7	105,5
2008				
січень	54591,9	106,1	87,6	105,7
січень–лютий	113109,9	108,9	104,6	111,5
січень–березень	178685,8	107,9	107,1	105,8
січень–квітень	247113,2	108,0	99,0	108,3
січень–травень	318880,7	108,1	102,2	108,3
січень–червень	393050,0	107,7	97,5	105,2
січень–липень	470610,7	107,3	101,9	105,1
січень–серпень	542873,4	106,3	94,7	99,5
січень–вересень	612623,3	105,1	95,9	95,5
січень–жовтень	671160,9	102,3	92,4	80,2
січень–листопад	719983,3	99,2	84,8	71,4
січень–грудень	779126,8	96,9	103,2	73,4
2009				
січень	46252,1	83,9	65,9	65,9
січень–лютий	95119,3	105,4	68,4	67,2
січень–березень	149488,5	108,3	69,6	68,1

Таблиця 5

Виробництво основних видів продукції машинобудівної галузі по місяцях 2008 року

Місяці	Трактори для сільського та лісового господарства, шт.	Верстати токарні, розточувальні, свердловальні, фрезерувальні, шт.	Холодильники морозильники побутові комбіновані з окремими зовнішніми дверцями, тис. шт.	Машини пральні, тис. шт.	Телевізори, тис. шт.	Автомобілі легкові, тис. шт.	Автобуси, шт.
Січень	352	17	63,5	16,3	61,4	34,1	770
Лютий	715	19	63,8	19,6	57,5	36,7	953
Березень	707	25	65,2	19,9	62,6	38,3	943
Квітень	648	25	46,9	20,7	32,4	41,0	1006
Травень	653	20	40,2	18,3	42,1	37,8	975
Червень	644	21	49,5	21,2	46,8	39,2	978
Серпень	530	26	41,8	19,4	30,3	37,5	866
Вересень	763	34	42,2	23,2	44,0	37,5	988
Липень	618	30	67,8	25,2	44,0	43,9	1077
Жовтень	474	24	34,5	16,2	57,4	31,3	696
Листопад	161	11	25,6	13,3	54,0	15,1	567
Грудень	74	17	16,0	16,5	26,3	11,9	223

Дані таблиці свідчать про зменшення обсягів виробництва у машинобудуванні в грудні місяці (на 37,1% до відповідного місяця 2007 року), зокрема у виробництві транспортних засобів та устаткування (на 54,5% у грудні до відповідного місяця попереднього року).

Отже, сучасні тенденції розвитку вітчизняної економіки свідчать про загострення кризи, яка поступово охоплює всі галузі народного господарства.

Література

1. Протопова В.О., Полянський А.Н. Економіка підприємств: Навч. посібник для студ. екон. спец. – К.: ЦУЛ, 2003. – 220 с.
2. www.ukrstat.gov.ua
3. Єрохін С. Структурна трансформація національної економіки // Економіка України. – 2002. – № 10. – С. 49 – 55.

Надійшла 29.05.2009

УДК 658

І. І. ГРИБИК, Г. Я. ГЛИНСЬКА, Н. В. СМОЛІНСЬКА
Національний університет „Львівська політехніка”

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Розглядається стан інтеграційних процесів у промисловості України, та їх відповідність до світового досвіду, виявлено зв'язок проблем активізації інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки з інтеграцією підприємств. Розкрито підходи до підвищення рівня інтеграції в галузі, регіоні, території.

Consisting of integration processes is examined of industry of Ukraine, and their accordance with world experience, found out connection of problems of activation of innovative development and increase of competitiveness of economy with integration of enterprises. Going is exposed near the increase of level of integration in industry, region, territory.

Постановка проблеми

Інтеграційні устремління України в Європейській та світовий економічний простір вимагають погодження вітчизняного досвіду взаємодії підприємств з міжнародним усвідомлення і оцінки можливостей, переваг, загроз і ризиків розвитку інтеграційних зв'язків підприємств як внутрі країни, так і з партнерами з інших країн. Дезінтеграція підприємств, невизначеність стратегічних пріоритетів розвитку економіки України обумовили невідповідні до очікувань темпи економічного зростання та оновлення виробничого потенціалу, виявили вплив на них інтеграційних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемам стратегії реалізації євроустремлень України присвячено велику кількість публікацій, наукових досліджень, конференцій, а також законодавчих актів, рішень уряду та регіональних органів влади. Проте слід відмітити, що змістовно сутність процесу інтеграції у більшості вітчизняних публікацій зводиться до розгляду проблем зовнішньо-торгівельних відносин, розвитку Інтернет і поштових зв'язків, обміну студентами і науковцями, створення і функціонування транснаціональних корпорацій, маркетингово-збутових і транспортних мереж, міжкультурних обмінів, переміщення капіталів, матеріальних і трудових ресурсів [1].

Значно менше публікацій присвячено проблемам інтеграції у виробничій сфері, створенню виробничо-технологічних мереж, розвитку прикордонного і регіонального виробничо-технологічного співробітництва, дослідженню процесів конвергенції в сучасних умовах. Проте, як правило, в публікаціях узагальнюється зарубіжний досвід, але мало відводиться увазі оцінці можливостей його адаптації в Україні [2].

Слід відмітити також, що у вітчизняних і зарубіжних публікаціях доволі ґрунтовно розглядаються проблеми формування і функціонування інтегрованих корпоративних структур, їх впливу на національну економіку і рідше на галузі і структурні зміни. Мало уваги відводиться публікації результатів порівняльних досліджень понять і інтеграційних тенденцій, їх узгоджень з правовим забезпеченням у різних країнах [3, 4]. Недостатньо висвітлені у публікаціях проблеми інтеграції у промисловості України, шляхи підвищення її рівня як важливого фактору підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Формування цілей статті

На основі аналізу стану і тенденцій розвитку інтеграційних зв'язків промислових підприємств України виявлені можливості їх активізації та сформульовані концептуальні підходи до підвищення рівня інтеграції як фактора конкурентоспроможних переваг.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні у світовій економіці та економіках розвинених країн, як відомо, головну роль відіграють